

Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	489
Land:	Serbien
Kilde:	Landinfo
Titel:	Respons. Serbia: Organiseret kriminalitet og beskyttelse av vitner
Udgivet:	11. juli 2012
Optaget på baggrundsmaterialet:	30. august 2012

Respons

Serbia: Organisert kriminalitet og beskyttelse av vitner

Problemstilling/spørsmål:

- Organiserte, kriminelle nettverk i Serbia
- Beskyttelse av vitner

Kort om fremveksten av og kampen mot organisert kriminalitet

I henhold til Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE) ble Serbia, som resten av regionen, tynget av organisert kriminalitet og korrupsjon på 1990-tallet. Organiserte, kriminelle nettverk opererte under dekket til den statlige sikkerhetstjenesten og etterretningen i nært samarbeid med tollmyndighetene. Kriminelle og såkalte forretningsfolk var engasjert i omfattende smugling av sigaretter, oljeprodukter samt narkotika og sikret seg store formuer. Flere kriminelle, organiserte grupperinger maktet å etablere et grep om politiske partier, politi- og rettsvesen. Dette vedvarte selv etter at tidligere president Milosevic mistet makten (OSCE 2011).¹

Drapet på tidligere statsminister Zoran Djindjic i 2003 ble et vendepunkt i kampen mot organisert kriminalitet. Serbiske myndigheter begynte et omfattende arbeid med å omstrukturere politiet og styrke rettsvesenet. I perioden fra 2005 til 2009 ble det utarbeidet og implementert nye lover gjeldende vitnebeskyttelse, beslaglegging av midler opptjent gjennom organisert kriminalitet, straffeansvar for juridiske enheter, internasjonal rettshjelp i straffesaker og særlige soningsvilkår for domfelte ledere for organisert kriminalitet (OSCE 2011).

OSSE har vært en sentral bidragsyter i dette lovarbeidet, både ved utarbeidelsen av lovtekstene og ved selve implementeringen av lovene (OSCE 2011).

¹ Mer om oppbyggingen av organisert kriminalitet som følge av den økonomiske embargoen og krigene på Balkan, kan finnes i Stojarova (u.å).

Organiserte, kriminelle nettverk i Serbia

Aktiviteter

Organiserte, kriminelle nettverk er involvert i ulike aktiviteter i Serbia. De fleste kildene trekker frem grupperingenes deltakelse innfor tre felt, nemlig narkotika-, menneske- og våpenhandel. Ifølge forskeren Dejan Anastasijević (2006, s. 13) er de kriminelle aktivitetene dypt forankret i en gjennomgående korrupsjonskultur i regionen.

Det amerikanske Bureau for International Narcotics and Law Enforcement Agency mener også at korrupsjon og organisert kriminalitet er et stort problem i Serbia. Organisasjonen gir følgende beskrivelse av kriminalitetsbildet:

[...] Serbia is situated on a major trade corridor known as the —Balkan route, and commonly confronts narcotics trafficking; smuggling of persons, weapons and pirated goods; money laundering; and other criminal activities. [...] Serbia has long been and continues to be a black market for smuggled goods. Illegal proceeds are generated from drug trafficking, corruption, tax evasion and organized crime, as well as other types of crimes. Proceeds from illegal activities are invested in all forms of real estate and into sports, particularly football (soccer) club operations (U.S. Department of State 2012, s. 291).

EUROPOL (2012, s. 7 og 14) bekrefter dette bildet gjennom sine vurderinger av trusselen fra organisert kriminalitet. Organisasjonen understreker Vest-Balkans økende betydning for transitt og logistikk i den internasjonale narkotikahandelen, i tillegg til at mange andre illegale produkter også blir transportert gjennom ulike ruter på Vest-Balkan. EUROPOL (2012, s. 29) påpeker videre at Serbia kan være kilde til at ulovlig våpen og ammunisjon kommer kriminelle grupper i EU i hende.

For en mer detaljert beskrivelse av aktiviteter begått av organiserte, kriminelle nettverk vises det til en rapport fra 2009 publisert av OSSE. Rapporten er basert på informasjon gitt av den serbiske påtaleenheten med ansvar for organisert kriminalitet i perioden fra 2003 og frem til 2009. Rapporten gjengir statistikk for alle saker som er ført for retten, samt domfellelser i førsteinstans, eventuelle anker og ankebehandling. Gjengivelsene av detaljene i enkeltsaker gir et visst innblikk i hvordan de organiserte nettverkene har operert i Serbia, og hva slags virksomhet de har vært involvert i.²

Organisering og kjente grupperinger

I en Transcrime-rapport fra 2004 blir det opplyst at det da var mer enn 50 ulike organiserte, kriminelle grupperinger i landet³. Gjennomsnittlig antall medlemmer oppgis å være 10, men det blir påpekt at enkelte grupperinger kan ha så få som 3 eller 4 medlemmer, mens andre har et klart høyere medlemstall på mellom 20 og 30 personer (Transcrime 2004, s. 258-259).

Gruppene av organiserte kriminelle i Serbia har i hovedsak vært organisert horisontalt. Det har ikke vært noe klart hierarki innen gruppene, og medlemmene på mellomnivå har ikke vært

² Se sakene nevnt i OSCE 2009 på henholdsvis side 52 og 54.

³ Det gjøres oppmerksom på at Serbia i 2004 bestod av både Serbia og Montenegro.

koordinert av en leder, men hatt en stor grad av uavhengighet i sine aktiviteter (Transcrime 2004, s. 258-259).

Wikipedia (2012) har satt sammen følgende oversikt over kriminelle nettverk/grupper i Serbia:

Belgrade neighbourhoods:

- New Belgrade (Novi Beograd) gangs, organized in different Blokovi (neighbourhoods), during the 90's the gangsters of New Belgrade were very successful but had after the Yugoslav wars been killed by each other.
- Surčin clan, at the beginning car thefts, smuggling of petrol and cigarettes, moved on to narcotics. Had connections with officials in police, judiciary and politicians mostly prior to the Operation Sablja.
- Zemun clan, Drug trafficking, contract-killing, abduction. Had connections with officials in police, judiciary and politicians mostly prior to the Operation Sablja. Head was Legija, a former member of French Legion, Arkan's tiger and Serbian Red Beret.
 - Šarić gang
- Voždovac clan, the leader Goran Vuković "Majmun" (monkey) killed godfather Ljuba Zemunac.
- Zvezdara clan, the leader Sredoje Šljukić "Šljuka".
- Dorćol group, drug trafficking
- Karaburma group, drug trafficking
- Rumski Gang group, drug trafficking, the leader Vukasin Despotovic

The clans have control over wide networks of smaller groups.

Other

- Peca's gang (-1992)
- Arkan network († 2000)
- Zemun's clan (-2003)
- Elez group (-2009)
- Keka's group
- Šarić's clan
- Pink Panthers group
- Rumski Gang

Kriminelle nettverks omfang og rekkevidde

I henhold til den franske forskeren Philippe Chassagne (2010) har kriminelle nettverk både truet og angrepet journalister, NGOer og politiske motstandere som undersøker eller fordømmer korrupsjon og kriminalitet. Enkelte nettverk er så sterke at de har truet politiske ledere og høyt ansatte tjenestemenn som arbeider med bekjempelse av organisert kriminalitet. Chassagne trekker frem flere meget sentralt plasserte politikere som skal ha mottatt trusler om likvidering fra organiserte kriminelle i 2010. En av de meste profilerte var justisminister Snezana Malović, som skal ha mottatt trusler etter at den nye loven for beslaglegging av midler opptjent gjennom kriminell virksomhet ble vedtatt, og prosedyrene for gjenvalg av

dommere ble etablert. Innenriksminister Ivica Dačić har også bekreftet at hans familie har fått politibeskyttelse etter de ble truet av kriminelle grupperinger (Tanjung 2010).

Det finnes eksempler på at tystere, eller personer nært knyttet til tystere, er blitt tatt av dage av medlemmer av organiserte, kriminelle grupper i Serbia (B92 2012). En av de mest kjente tilfellene er saken hvor et medlem av Zemun-klanen, Vukojević, skulle vitne mot sine egne angående mordet på statsminister Zoran Djindjić i 2003. Vukojević var omfattet av vitnebeskyttelsesprogrammet, men forlot dette og ble funnet myrdet kort tid etter i 2006 (Council of Europe 2011; OSCE 2009, s. 23).

Flere kilder rapporterer om hvordan serbiske, kriminelle nettverk samarbeider med kriminelle i andre land og med personer av annen etnisk bakgrunn. Innenriksminister Ivica Dačić har sagt at: [...] organised crime knows no borders [...] (Pekusic 2012). Den serbiske forskeren Anastasijević beskriver organiserte, kriminelle grupper på Vest-Balkan som multietniske. Han fastslår at:

Unlike their legal counterparts, organized crime groups in the Western Balkans are multiethnic, crossborder, and well integrated in corresponding European counterparts: Kosovo Albanian, Serbian, Bosnian, and Croatian drug smugglers are happy to work together, as well with Afghan heroin manufacturers and as with Western European distributors (2006, s. 3).

I sin artikkel om organisert kriminalitet på Vest-Balkan påpeker Anastasijević at siden Kosovo er omgitt av land på alle kanter, må albanske narkotikaforhandlere samarbeide tett med partnere i omkringliggende naboland for å kunne flytte sine leveranser til destinasjoner i Vest-Europa. Dette illustreres i følgende fremstilling:

Typically, the heroin enters Kosovo from Macedonia, and is then stored in places like Urosevac (Ferizaj) or Vucitrn (Vushtri), near the Serbian border. Then, after the arrangements are made, large shipments cross into Serbia through a porous stretch of the border near the Serbian town of Presevo, and from there, there are only 15 kilometres to the international highway that links Athens, Skopje, and Belgrade to Western European capitals (2006, s. 4)

Wikipedia har for øvrig, i den tidligere nevnte artikkelen, en sammenstilling av informasjon om serbiske kriminelle nettverks aktiviteter utenfor Serbia.

Beskyttelse av vitner

Et vitnebeskyttelsesprogram ble introdusert i Serbia i 2006 med loven om beskyttelse av deltakere i straffesaker (The Law on the Protection of Criminal Procedure Participants) (Lindgren & Ristanović 2011, s.120-121). I tillegg ble det etablert en vitnebeskyttelsesenheter som er underlagt Innenriksdepartementet (Council of Europe 2011).

Loven åpner for vitnebeskyttelse dersom en deltaker i en straffesak, herunder et offer, er truet, nærmere bestemt dersom vedkommendes "fysiske sikkerhet, frihet eller eiendom er i fare" (Lindgren & Ristanović 2011, s.120-121). Beskyttelsen gis forut for, under og etter straffesaker som omhandler politisk kriminalitet, krigsforbrytelser, forbrytelser mot menneskeheten eller organisert kriminalitet (Lindgren & Ristanović 2011, s.120-121).

Beskyttelsen vil kunne innebære følgende tiltak: fysisk beskyttelse av person og eiendom, endring av bopel (herunder relokalisering til utlandet), skjerming av en persons identitet og eiendomsforhold samt opprettelse av ny identitet (herunder endring av utseende) (Lindgren & Ristanović, s.120-121).

Serbias straffeprosesslov av 2009 har også bestemmelser om vitnebeskyttelse. Ifølge loven kan en person få status som beskyttet vitne hvis det er forhold som klart indikerer at vedkommendes liv, helse, fysiske integritet, frihet eller eiendeler er truet grunnet vitnemålet. En person kan også få status som beskyttet vitne dersom personer som står vitnet nær er truet på tilsvarende måte. Disse bestemmelsene er ikke knyttet til spesifikke kriminalsaker, men lovgiver understreker at bestemmelsene særlig bør implementeres i saker knyttet til organisert kriminalitet, korrupsjon og andre alvorlige kriminelle forhold. Vitnets identitet blir beskyttet, og spesielle tiltak blir iverksatt for å sikre fysisk beskyttelse. Loven spesifiserer ikke hvilke tiltak dette kan være (Lindgren & Ristanović 2011, s.120-121).

Beskyttelse av sårbare vitner ble igjen tatt inn i Serbias nye straffeprosesslov av 2011 (Criminal Procedure Code⁴) (Lindgren & Ristanović 2011, s. 120-121).⁵

Politiloven av 2005 (Law on Police) har bestemmelser om at politiet skal fjerne umiddelbare farer mot liv og eiendom (art. 2), beskytte liv og bekjempe organisert kriminalitet (art. 10, først ledd nr. 1 og 3) samt beskytte vitner og andre personer (art. 30 annet ledd nr. 18). I artikkel 73 heter det:

The Police shall take appropriate measures to protect victims and others who have important information of importance for criminal proceedings, and individuals connected to such people, if they face a threat from the perpetrators of a criminal offense or others, for so long as ground exist.

Loven om etikk i politiet (Code of Police Ethics 2008) stadfester hvilke forpliktelser politiet har i den direkte kontakten med ofre for kriminalitet. I artikkel 41 heter det:

Police take care of special needs of the witnesses, implements rules of their protection and support during the proceedings, especially in case of the existing danger of intimidation of witness.

Police, without any discrimination, provide the necessary support, assistance and information to the victims of criminal offences.

In the course of police investigation the police provides an interpreter when necessary.

Som tidligere nevnt, har sentralt plasserte politikere fått beskyttelse mot organiserte nettverk. Politiet hadde ansvar for beskyttelse av innenriksminister Ivaca Dačić's familiemedlemmer, mens sikkerheten til tidligere justisminister Snezana Malović og tidligere president Boris Tadić ble ivaretatt av væpnede vakter fra den serbiske hærens spesialenhet (Tanjug 2010; Chassagne 2010).

⁴ Denne loven kan gjenfinnes her: <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes> [lastet ned 2. juli 2012].

⁵ En egen "Fråga-svar" fra Migrationsverket datert 12. desember 2011 om "Vittnesskydd i Serbien", og om dette også omfatter rom, kan gjenfinnes her: <http://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=26541> [lastet ned 2. juli 2012]

Enkelte kilders vurdering av Serbias arbeid mot organisert kriminalitet og vitnebeskyttelsesprogrammet

Serbisk politi har opplyst at de har gjort store fremskritt i kampen mot organisert kriminalitet. De viser til at 35 narkotikagjenger og 10 grupperinger innenfor økonomisk kriminalitet har blitt oppløst siden 2001. Statssekretæren i Innenriksdepartementet har uttalt at: "Organised crime in Serbia is almost destroyed" (Pekusic 2012).

Internasjonale observatører deler imidlertid ikke Innenriksdepartementets vurdering. EU-kommisjonen (European Commission 2011) berømmer Serbia for gjennomføringen av flere politiaksjoner med påfølgende arrestasjoner og siktelser mot organiserte kriminelle, men mener at organisert kriminalitet fortsatt er et alvorlig problem i Serbia. Kommisjonen har følgende vurdering av Serbias arbeid mot organisert kriminalitet og vitnebeskyttelsesprogrammet:

Although criminal investigations have been launched in a number of organised crime cases, final convictions remain rare. Capacity to carry out complex, in particular financial, investigations needs to be built up. Certain specialised services, in particular the unit for witness protection, lack sufficient staff, resources and adequate premises. The level of inter-agency cooperation, information flow and exchanges between law enforcement agencies needs to be improved. A centralised criminal intelligence system has not been established and there is a lack of harmonised statistical data. Risk assessments and crime mapping need to be used more broadly and intelligence-led policing needs to be developed. The dependence of the police on the security intelligence agency to carry out certain special investigative measures in criminal investigations is not in line with EU Standards (2011, s. 109).

Europarådet (Council of Europe 2011) har uttalt at lovverket gjeldende vitnebeskyttelse er blitt markant forbedret de siste årene. Rådet har likevel påpekt flere kritikkverdige forhold, blant annet manglende utstyr og finansiering til å gjennomføre vitnebeskyttelse. Europarådet er også kritiske til at vitnebeskyttelsesenheten er underlagt Innenriksdepartementet. Rådet mener dette kan medføre interessekonflikter i situasjoner hvor politiet skal beskytte vitner som også er ettersøkt for å ha begått egne forbrytelser eller hvor polititjenestemenn skal vitne mot sine egne (Council of Europe 2011, punkt 108, 116, 117).

Europarådets kommisjonær for menneskerettigheter, Thomas Hammarberg, bemerket blant annet følgende forhold etter sitt besøk til Serbia i juni 2011:

During his visit the Commissioner was informed of incidents concerning inappropriate behaviour by some members of the Witness Protection Unit towards witnesses, which has occasionally resulted in witnesses changing their testimonies or simply deciding not to testify at all. Threats and intimidations targeting witnesses' family members have also been reported (Hammarberg 2011, s. 7).

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Justis- og beredskapsdepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver. Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

En respons er et svar på konkrete spørsmål og problemstillinger som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo. Responser er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema eller et spørsmål, men skal gi svar på de konkrete spørsmålene som er stilt, og ellers inneholde det som til enhver tid trengs av bakgrunnsinformasjon.

Opplysningene som blir lagt fram i responsene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som responsene omhandler.

Referanser

- Anastasijevic, D. (2006, november). *Organized Crime in the Western Balkans*. Lubljana: HUMSEC Project, European Training and Research Centre for Human Rights and Democracy (ETC). Tilgjengelig fra http://www.etc-graz.at/cms/fileadmin/user_upload/humsec/Workin_Paper_Series/Working_Paper_Anastasijevic.pdf [lastet ned 29. juni 2012]
- B92 (2012, 3. juli). Newpew of protected witness killed in a car explotion. *B92 Media*. Tilgjengelig fra http://www.b92.net/eng/news/crimes-article.php?yyyy=2012&mm=07&dd=03&nav_id=81080 [lastet ned 4. juli 2012]
- Chassagne, P. (2010, oktober). *Anti-Criminality: Belgrade rises to the top*. Nantes: Observatoire Géopolitique des Criminalités. Tilgjengelig fra <http://www.geopolcrim.info/en/analyses/29-anticriminalite-belgrade-monte-en-grade> [lastet ned 2. juli 2012]
- Code of Police Ethics (2008). Beograd: Republic of Serbia, Ministry of the Interior. Tilgjengelig fra <http://www.mup.gov.rs/domino/zakoni.nsf/Code%20of%20Police%20Ethics.pdf> [lastet ned 2. juli 2012]
- Council of Europe (2011, 12. januar). *The protection of witnesses as a cornerstone for justice and reconciliation in the Balkans*. Strasbourg: Council of Europe. Tilgjengelig fra <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/WorkingDocs/Doc10/EDOC12440.htm> [lastet ned 5. juli 2012]
- European Commission (2011, 12. oktober). *Commission Staff working paper Analytical report*. Brüssel: European Commission. Tilgjengelig fra http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2011/package/sr_analytical_report_2011_en.pdf [lastet ned 2. juli 2012]

- EUROPOL (2011). *EU Organized Crime Threat Assessment*. Haag: EUROPOL. Tilgjengelig fra http://migrantsatsea.files.wordpress.com/2011/05/octa_2011-11.pdf [lastet ned 2. juli 2012]
- Hammarberg, T. (2011, september). *Report by Thomas Hammarberg, Commissioner for Human Rights for the Council of Europe, following his visit to Serbia on 12-15 Juni 2011*. Strasbourg: Council of Europe. Tilgjengelig fra http://www.ecoi.net/file_upload/1226_1317112713_com-instranet.pdf [lastet ned 3. juli 2012]
- Law on Police (2005, 14. november). Beograd: Republic of Serbia, Ministry of the Interior. Tilgjengelig fra <http://legislationline.org/download/action/download/id/944/file/d8769d4751333cde0da691984430.pdf> [lastet ned 2.juli 2012]
- Lindgren, M. & Ristanović, V. N. (2011, 23. november). *Crime Victims: International and Serbian perspectives*. Beograd: OSCE Mission to Serbia. Tilgjengelig fra http://www.ecoi.net/file_upload/2016_1322568310_85268.pdf [lastet ned 3. juli 2012]
- OSCE, dvs. Organization for Security and Cooperation in Europe (2009, 1. juli). *Special prosecutor's office for organized crime: the first six years*. Beograd: OSCE Mission to Serbia. Tilgjengelig fra <http://www.osce.org/serbia/37862?download=true> [lastet ned 2.juli 2012]
- OSCE, dvs. Organization for Security and Co-operation in Europe (2011, 15. juli). *OSCE fights against organized crime in Serbia*. Belgrade: OSCE Mission to Serbia. Tilgjengelig fra <http://www.osce.org/serbia/80986> [lastet ned 29. juni 2012]
- Pekusic, B. (2012, 25. juni). Regional fight against organised crime showing success. *SETimes.com*. Tilgjengelig fra http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/features/2012/06/25/feature-03 [lastet ned 5. juli 2012]
- Stojarova, V. (u.å). *Organized Crime in the Western Balkans. HUMSEC Journal Issue 1*. Tilgjengelig fra http://www.etc-graz.at/cms/fileadmin/user_upload/humsec/Journal/Stojarova_Organized_Crime_in_the_Western_Balkans.pdf [lastet ned 29. juni 2012]
- Tanjug (2010, 1. august). IM's family under protection from mafia threats. *Tanjug News*. Tilgjengelig via B92 http://www.b92.net/eng/news/politics-article.php?yyyy=2010&mm=08&dd=01&nav_id=68816 [lastet ned 3. juli 2012]
- Trancecrime (2004, november). *The Contribution of Data Exchange Systems to the Fight against Organized crime in the SEE Countries*. Trento: Trancecrime. Tilgjengelig fra http://transcrime.cs.unitn.it/tc/fso/pubblicazioni/TR/10_Data_Exchange.pdf [lastet ned 2. juli 2012]
- U.S. Department of State. Bureau for International Narcotics and Law Enforcement Affairs (2012, mai). *Money Laundering and Financial Crime. Country Database*. Washington: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra

<http://www.state.gov/documents/organization/191510.pdf> [lastet ned 2. juli 2012.

Dersom du får feilmelding når du klikker på lenken, kan URLen kopieres og limes inn i adressefeltet på Internett Explorer]

- Wikipedia. *Serbian Mafia* (sist endret 22. juni 2012). Tilgjengelig fra http://en.wikipedia.org/wiki/Serbian_mafia [lastet ned 2. juli 2012]

© Landinfo 2012

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.